Volume : 1 | Issue : 4 | Sep 2012 • ISSN No 2277 - 8160

Research Paper | Economics

Higher Education in TAPI District

Dr. K. B.Kankani | Associate Professor,Maharajakrunkumarsinhji Bhavnagar University,Bhvanagar

ગુજરાતમાં આદીવાસીઓ :પરીચય

ગુજરાત રાજયમાં આદીવાસી વિસ્તાર મુખ્ય ત્રણ રીતે વહેચાયેલા છે, ખડકાળ વિસ્તાર જે બંગલોમાં ફેલાયેલો છે.નદીના પાણીથી બનેલો કોષનો ફળદ્રુપ વિસ્તાર અને આ બંને વિસ્તાર વચ્ચે ઢોળવાળો વિસ્તાર, જેમાં વાંસનાં વ ક્ષો અને અન્ય ફાઈબર છોડ દ્વારા મોટા ભાગનો વિસ્તાર રોકાયેલો છે.

આ સમગ્ર વિસ્તાર રાજયનાં ઉતરથી દક્ષિણ તરફ જઈએ તો ભૌગોલીક સીમાએ ભારતના ત્રણ રાજયોનો સમાવેશ થાય જેમ કે રાજસ્થાન, મધ્યપ્રદેશ અને મહારાષ્ટ્ર જે ખડકો અને જંગલોથી ઘેરાયેલો છે.ઉતરમાં અરવલ્લી અને સાતપુડાના પવ તમાળામાં દક્ષિણ પુવે સહ્યાદ્રી પવ તમાળામાં આદીવાસી સમાજ જોવા મળે છે. બીજા વિસ્તાર સંદભે ખાઈ વિસ્તારમાં અને આ પવ તમાળાઓના ઢોળવાના વિસ્તારોમાં પણ આ સમાજ જોવા માળે છે.દક્ષિણના વિસ્તાર કરતા પુવ અને પશ્ચિમની હદ વચ્ચેનો વિસ્તાર ઘણો મોટો છે એટલે કે સહ્યાદ્રી પવ તમાળા અને આરબી સમુદ્ર વચ્ચેનો દક્ષિણ ગુજરાતનો વિસ્તાર ઘણો જ ઓછો છે.

જુદા જુદા આદીવાસી જુથો વચ્ચે સામાજીક–આથી ક પરિસ્થિતીમાં પણ ઘણો ભેદ જોવા મળે છે,ઢોડીયા,ચૌધરી, પટેલીયા અને ડુંગરી આદીવાસી જુથો અન્ય આદીવાસી જુથોની સરખામણીએ પરીવત નમાં ઝડપી સુધારો જોવા મળે છે અને તેને પરીણામે અન્ય જુથો કરતા તેઓ વધુ ઝડપથી વિકસતા જોવા મળે છે. અહી સામાજીક–આથી ક પરિવત નો ઝડથી શકય બન્યા છે.આદીવાસીમાંથી મસ્ત્ચ્ચ્ગ્ત્સ્ઞ્બ્ત્ઃદ્દ ની પ્રક્રિયામાં આવા જુથો નોંધપાત્ર રીતે બહાર આવ્યા છે. આ પ્રક્રિયામાં આવા જુથો નોંધપાત્ર રીતે બહાર આવ્યા છે. આ પ્રક્રિયામાં તેઓ આદીવાસી જુથો તેના પેટા જુથની જે સામાજીક કોટવાળીયા અને નેહડા જેવા પંચમહાલમાં વસા જુથો હજુ આ પ્રક્રિયાના તબકકામાં છે. જયારે અન્ય જુથો આ બન્ને જુથીની વચ્ચે છે. આદીવાસી જુથોના જીવન ધોરણમાં ગુણવતા વધે તે સંશોધનકારો માટે પડકાનો વિષય બન રહે છે.

આદીવાસીઓમાં ગરીબીનો દર ૫૨.૧% ને ૫૬.૬% નો અનુક્રમે ગ્રામીણ અને શહેરી વસ્તીમાં હતો, જયા અનુક્રમે ૧૪% અને ૧૯% આદીવાસીઓ હતા, જેમાંથી ૩.૨ મીલીયન જમીન વિહોણા ખેત મજુરો હતા.ગુજરાતમાં કે જયા ગરીબીનું પ્રમાણ ખૂબ ઉચુ હતુ.૪૫% લોકો કહળ કતમાંથી આવતા હતા.કહળકતની સાક્ષરતાનું પ્રમાણ ૨૭% હતુ. જે અન્ય વસ્તીમાં ૫૨% નું હતુ.દઈકઈકઈ ના એક અંદાજ પ્રમાણે ગ્રામીણ વિસ્તારમાં કત જ્ઞાતીના પુરૂષો ૫૭.૭% અભણ હતા. જયારે ૪૭% પુરૂષો અભણ હતા અને ૪૧.૪% બાકીની વસ્તીમાં જયારે સ્ત્રીઓમાં આ પ્રમાણ કતમાં ૮૦ કહ માં ૭૫% અને અન્ય જ્ઞાતીમાં આ પ્રમાણ ૬૫% જેટલુ હતુ.

કત જ્ઞાતીમાં મુખ્ય વ્યવસ્યાત ગુજરાતમાં ખેતી અથવા ગણોતીયા અથવા ખેત મજુરીનો હતો. મોટાભાગનાં ખેડુતો મુખ્યત્વે સીમાંત અને નાના હતા. જેઓ વરસાદી ખેતી મુખ્યત્વે કરતા હતા.ડાંગ અને પંચમહાલમાં ભાગ્યે જ કોઈ અથ સૂચઈ સિંચાઈ પધ્ધતિ જોવા મળે છે. એજ રીતે ભરૂચ,વડોદરા, સુરત અને વલસાડમાં નાના પાયે સિંચાઈની સુવિધા હતી.

ગુજરાતમાં બધા વગ માં(નભચ) ના સરવાળાને ઘ્યાનમાં લઈએ તો ઉચ્ચ શિક્ષણમાં કુલ નોંધણી ગુતોતર ૧૦.૬૭% છે. આ માહીતીને સ્ત્રી અને પુરૂષ વચ્ચે જુદા પાડતા પુરૂષોમાં (નભચ) ૧૧.૮૮ અને સ્ત્રીઓમાં ૨.૯ છે. ગુજરાત રાજયમાં આદીવાસીઓમાં કુલ નોંધણી દર (નભચ) ૭.૩ છે અને સ્ત્રીઓમાં ૪.૫૭ છે.ગુજરાતના આદીવાસીઓનો (નભચ) રાષ્ટ્રીય સરેરાશ કરતા ઘણો સારો છે.આદીવાસીઓનો રાષ્ટ્રીય સરેરાશ ૪.૮૬% છે (૬.૩૧% પુરૂષો અને ૩.૪૫% સ્ત્રીઓમાં)આંધ્રપ્રદેશ ઝારખંડ, મઘ્યપ્રદેશ, મહારાષ્ટ્ર ઓરીસ્સા, રાજસ્થાન અને તમીલનાડુ જેવા રાજયો કરતા ગુજરાત રાજયનાં આદીવાસીઓની સ્થિતિ ઘણી સારી છે.

ગુજરાતનાં ઉચ્ચ શિક્ષણમાં જયારે દરેક વગ ને ઘ્યાનમાં લઈએ તો ગુજરાતમાં ઉચ્ચ શિક્ષણમાં નભ્દ્દમ્ભ્ન્ર .બ્ચ્ચ્ત્થ યદ્દમ્ભ્ત્ર ૮નઈ.ઈયઈ૯ ૦.૭૮% જોવા મળે છે અને કત માં ૦.૬૭ છે.૨૦૦૪–૦૫ કભક પ્રમાણે ૪૬૧૭૬ આદીવાસી વિદ્યાથી ઓ ઉચ્ચ શિક્ષણ અભ્યાસ કયો છે, જેમાં ૫૮.૩૫% પુરૂષ અને ૪૧.૬૫% સ્ત્રીઓ છે.લગભગ ૪૭.૮૪% વિદ્યાથી ઓ ખઈબઈ નો અભ્યાસ કરી રહયા છે અને ૯%ેઈબઈકરી રહયા છે.૨૩.૦૪% કત કોમસ અને લગભગ ૫% વિજ્ઞાન પ્રવાહમાં ભણે છે.

બીજી તરફ જોઈએ તો ટેકનીકલ અને વ્યવસાયીક અભ્યાસક્રમોને ઘ્યાનમાં લઈએ તો એવું જાણવા મળે છે કે ૬.૬૮% કત વિદ્યાથી ઓ એન્જીનીયરીગ અભ્યાસક્રમોમાં છે.

તાપી જીલ્લાનો પરીચય :

સુરત જિલ્લામાંથી વિભાજીત થયેલા તાપી જિલ્લાની સતાવાર જાહેરાત રાષ્ટ્રપિતા મહાત્મા ગાંધીના જન્મદિને તા.૨ જી ઓકટોમ્બર–૨૦૦૭ ના રોજ થઈ નવા જિલ્લા તરીકે જાહેર થયેલો તાપી જિલ્લોએ આદીવાસી સમાજનાં સવાં ગી વિકાસનું નવુ આયામ છે. નવા અસિત્વમાં આવેલા તાપી જિલ્લામાં વ્યારા, નિઝર, વાલઈીડ, ઉચ્ચલ અને સોનગઢ તાલુકાનો સમાવેશ થાય છે.આ પાંચેય તાલુકાઓમાં મુખ્યત્વે ચૌધરી, ઢોડીયા, ગામીત, કોકંણી, હળપતિ, વસાવા, મુખ્ય જાતિઓ વસે છે.

વ્યારા નગર નવનિમી ત તાપી જિલ્લાનું વડુ મથક બન્યુ છે.સુરત જિલ્લાની પૂવ પટ ીમાં આવેલા વિસ્તારનો ૯૦% આદીવાસી વસ્તી ધરાવતો વિસ્તાર છે.નવનિમિ ત તાપી જિલ્લો બનતા તેમાં પાંચ તાલુકાનો સમાવેશ થાય છે. આ પાંચ તાલુકાઓમાં કુલ ૫૨૧ ગામો સમાવિષ્ટ થાય છે. પુરૂષ ૩.૬૦ લાખ અને ૩.૫૯ લાખ મળી કુલ ૭.૧૯ લાખ કુલ વસ્તી થાય છે.

પુવે ઉચ્છલ, નિઝર તાલુકાનો વ્યાપ મહારાષ્ટ્ર રાજયની સરહદ સુધી વિસ્તરેલો છે. તાપી જિલ્લા મથકથી ઉચ્છલ ૪૦ કિ.મી.નું અંતર છે. ઉચ્છલની બાજુમાં મહારાષ્ટ્ર રાજયના નવાપુર તાલુકાની હદ શરૂ થાય છે.

તાપી જિલ્લાનું મુખ્ય મથક ભૌગોલીક દ્રષ્ટિએ સપાટીથી ૮૫.૩ મીટરની ઉંચાઈએ આવેલો છે. પ્રાક તિક રચનાએ વ્યારા સુરત જિલ્લાની મઘ્યમાં આવેલુ છે.તેની ઉતરે તપી દક્ષિણે અંબિકા અઘ્યમાં ઝાંખરી, મીઢોળા અને પૂણા નદિ વહે છે.વ્યારા શહેર ૭૩–૨૦ પૂવ રેખાંશ ૨૧–૦૫ ઉતર અક્ષાંશ પર તથા પશ્ચિમ રેલ્વેની સુરત–ભૂસાવલ લાઈન સુરતથી ૬૫ કિ.મી.દૂર આવેલુ છે. વ્યારા, ઉનાઈ, ધ્રુલીયા અને સુરત સાથે પાકા રસ્તાથી જોડાયેલુ છે. રાજય ધોરીમાગ નં.૬૬ પણ વ્યારામાંથી પસાર થાય છે. જેનું મુખ્ય મથક વ્યારા છે. તાપી જિલ્લાનો મહતમ વિસ્તાર ખેતીવાડી ઉપર નિભ ર છે.

નવનિમિ ત તાપી જીલ્લામાં સાક્ષરતાનો દર ૫૫.૪૩% જેટલો છે જે બીજા જિલ્લા કરતા નીચો જોવા મળે છે.

અભ્યાસનાં હેતુઓ (Objectives)

(૧) ગુજરાતમાં આદિવાસીઓની ઉચ્ચ શિક્ષણની સ્થિતિનો અભ્યાસ કરવો.
(૨) આદિવાસીઓ વચ્ચે ઉચ્ચ શિક્ષણની પહોંચ વધારવા સરકાર દ્વારા અપાતી યોજનાનું મુલ્યાંકન કરવું.
(૩) તાપી જિલ્લામાં આવેલ ઉચ્ચ શિક્ષણની સંસ્થાઓની સ્થિતિ તપાસવી.
(૪) સ્નાતક અને અનુસ્નાતક શિક્ષણ મેળવ્યાબાદ રોજગારી પ્રાપ્ત થવાનો સમયગાળો તપાસવો.
(૫) બેરોજગારી સમય દરમ્યાન આદિવાસી વિદ્યાથી દ્વારા કરવામાં આવતી જુદી જુદી આથી ક પ્રવ તિઓથી થતી આવક તપાસવી.
(૬) આદિવાસી બેરોજગાર વિદ્યાથી ઓની કુંટુંબની આથિ ક અને સામાજીક સ્થિતિ તપાસવી.
(૭) આદિવાસી વિદ્યાથી ઓને નોકરી મેળવવા માટે થતી મુશકેલીઓ તપાસવી.
(૮) બેરોજગાર યુવાનોમાં બેરોજગારીનાં ગાળા દરમ્યાન અનુભવાતી સામાજીક માનસિક મનોદશા જાણવી.
(૯) આદિવાસી વિદ્યાથી ઓમાં રોજગારી સુધારવા માટે તેમના સુચનો જાણવા.

અભ્યાસની પધ્ધતિ :

પ્રસ્તુત અભ્યાસ શિક્ષણના અથ શાસ્ત્ર સાથે સંપુણ ધરાવે છે. આદિવાસીઓમાં સ્ત્રી અને પુરૂષ વાર નભચ અને નમય રોજગારીનો દરજ્જો સરકારી યોજનાઓ, બેરોજગારીની સ્થિતિ વગેરે મુખ્ય ચલોને પસંદ કરીને તાપી જિલ્લામાં આદિવાસીઓનાં સંદભે ઉચ્ચશિક્ષણ તથા બેરોજગારીની સ્થિતિ જાણવાનો આ એક પ્રાયસ છે.

માહીતી એકત્રીકરણ અને વિશ્લેષણ :

પ્રસ્તુત અભ્યાસ મુખ્યત્વે પ્રાથમિક માહિતી પર આધારીત છે.જેમાં પ્રશ્નાવલીને આધારે માહીતીનું એકત્રીકરણ કરવામાં આવશે. સમગ્ર પ્રશ્નાવલીને ત્રણ વિભાગમાં વહેંચવામાં આવેલ છે. તદઉપરાંત રૂબરૂ મુલાકાત પણ કરવામાં આવશે. પ્રથમ અને બીજા ભાગમાં કુંટુંબનું વાતાવરણ તેમજ સ્ત્રીઓ અને પુરૂષો પાસેથી ઉચ્ચ શિક્ષણ વિશેની જાણકારી અને તે વિશેના મંતવ્યો અને વલણોની જાણકારી મેળવવામાં આવશે તથા રોજગારી અને બેરોજગારીનાં સંદભે ઉભા થતા પ્રશ્નોને જાણવામાં આવશે. આ પ્રશ્નાવલીમાં આદિવાસી વિદ્યાથી ઓની શૈક્ષણીક તથા આથી ક સ્થિતિ તપાસી તેનો સંબંધ રોજગારી પર શું પડે છે તે જાણવામાં આવશે. તાપી જિલ્લાનાં પાંચ તાલુકામાંથી આશરે ૫૦૦ ઉતરાદાતા પાસેથી માહિતી એકત્રિત કરવામાં આવશે.

ગૌણ માહિતી જેમાં આદિવાસીઓનો નભચ વસ્તી ન.ય વગેરે આંકડાઓ, ેજચમ તથા સેન્સસના પ્રકાશનોમાંથી પ્રાપ્ત કરવામાં આવશે. સંદભ ગ્રંથોના અભ્યાસ માટે બમખ ધઃસ્ર ખબ્દ્દત્ર્ક્ષ તથા પ્રકાશિત થયેલા અહેવાલોના આધારે માહિતિ એકત્રિત કરવામાં આવશે.

અભ્યાસની મયા દાઓ :

(૧)પ્રસ્તુત અભ્યાસ માત્ર તાપી જિલ્લાનો અભ્યાસ કરે છે,(૨)પ્રસ્તુત અભ્યાસનો વિસ્તાર માત્ર આદિવાસી વિસ્તાર પુરતો મયા દીત છે.સમગ્ર રાષ્ટ્રીય અથ તંત્રના સંદભ માં તેના તારણો લાગુ પાડી શકાય નહી.

અભ્યાસના તારણો :

તાપી જિલ્લાનાં અભ્યાસના માઘ્યમથી સ્પષ્ટ થાય છે કે ગુજરાતના અન્ય જીલ્લાઓમાં જયા આદિવાસીઓ વસવાટ કરે છે. તે પૈકિ નીચુ શિક્ષણ ધરાવતા ત્રણ જીલ્લાઓમાં તાપી જિલ્લાનો પણ સમાવેશ થાય છે. તાપી જિલ્લામાં ઉચ્ચ શિક્ષણમાં આવતા આદિવાસીઓની કુલ નોંધણી ગુણોતર ઘણો નીચો છે. આ ગુણોતર ગુજરાત રાજયનાં કુલ નોંધણી ગુણોતર તથા રાષ્ટ્રીય સ્તરે કુલ નોંધણી ગુણોતરની તુલનામાં આ ખુબ જ નીચો છે. ઉચ્ચ શિક્ષણમાં તાપી જિલ્લામાં સ્ત્રી–પુરૂષ વચ્ચે અસમાનતા પણ ઘણી ઉચી છે, જે ઉચ્ચ શિક્ષણનો નોંધણી દર સ્પષ્ટ કરે

છે. તાપી જિલ્લાની ભૌગોલીક પરિસ્થિતિ અન્ય આદિવાસી વસવાટ કરતા જીલ્લાઓ કરતા ઘણી જુદી છે.તાપી જિલ્લામાં સ્ત્રીઓનું ઉચ્ચ શિક્ષણમાં નોંધણી વધે તે માટે વિશેષ જાગ તિ અભિયાન ચલાવવાની જરૂરીયાત છે.

આદિવાસીઓ માટે માત્ર હોસ્ટેલ સુવિધા અને શિષ્યવ તિ તથા અનામત સંપુણ પણે અસરકારક સાબિત નથી થતુ આદિવાસીઓની સ્થિતિ દલિતો કરતા ઘણી જુદી છે. દલીતો માટે ઉચ્ચ શિક્ષણની નીતીઓનું પુનરાવત ન આદિવાસીઓ માટે કરવુ તે એક મોટી ભુલ ગણાય કારણ કે, દલિતોનો આથિ ક સામાજીક ઈતિહાસ આદિવાસીઓથી ઘણો જુદો પડે છે.

તાપી જિલ્લામાં આદિવાસીઓની ઉચ્ચ શિક્ષણમાં નોંધણી વધારવા આદિવાસીઓના ભણવાના વૈકલ્પિક ખચ ની પૂત તા કરવુ જરૂરી બને છે. તાપી જિલ્લા માટે વિશેષ યોજના અને અસરકારક રીતે ઉચ્ચ શિક્ષણની સુવિધા ઉભી કરવી જરૂરી બને છે. પ્રાથમિક સ્તરેથી જ વચ્ચેનો સ્થળાંતર દર વધારવા માટે અસરકારક પગલા લેવા જોઈએ.

તાપી જિલ્લામાં ઉચ્ચ શિક્ષણ વધે તે માટે હોસ્ટેલની સુવિધા તેમજ સંસાધનો પ્રાપ્ત થાય તેવા પગલાઓ લેવા જોઈએ. તેમજ જિલ્લા સ્તરે મેડીકલ કોલેજ તથા એન્જીનીયરીંગ કોલેજ તથા સાયનસ કોલેજની સ્થાપના કરવી જોઈએ. દસમાં અને બારમાં ધોરણમાં સાયન્સ વિષયોમાં ઉચ્ચ ગુણવતાવાળા શિક્ષકો દ્વારા અસરકારક શિક્ષણનું સ્તર વધે એવા પ્રયાસો કરવા જોઈએ.જેથી આદિવાસી લોકોની વિકાસની ક્ષિતીજો વધશે.

આદિવાસીઓની આથિ ક સ્થિતિમાં સુધારો કરવા માટે તથા વૈશ્વકિકરણના પ્રવાહ સાથે આદિવાસીઓને પ્રવાહમાં રાખવા માટે માત્ર શિક્ષણ જ અસરકારક પરિબળ દેખાય છે. જ્ઞાન અથ તંત્રના હોડમાં કૌશલ્ય મહત્વનનો બની રહે છે.આના સંદભે ઉચ્ચશિક્ષણની નીતીઓ જરૂરી છે, જ્ઞાન અથ તંત્રના લાભમાં સમાજના એક વગ ને (આદિવાસીઓને) કેવી રીતે પાછળ મુકી શકાય? જુદા જુદા અભ્યાસોથી જોવા મળે છે કે આદિવાસીમાં બેરોજગારીની સ્થિતિ ચિંતાજનક છે.આદિવાસીઓને સારૂ ઉચ્ચશિક્ષણ તથા પ્રસ્તુત (ચભત્િ—ભ્ઘ્ત) ઉચ્ચશિક્ષણ પ્રાપ્ત થાય તે જરૂરી છે. આ અભ્યાસ આદિવાસીઓના સંદભે ઉચ્ચશિક્ષણની સ્થિતિ જણાવશે તથા આદિવાસી યુવાનોની બેરોજગારી ઘટાડવા માટે અસરકાર સૂચનો કરશે.આ અભ્યાસ નીતી ઘડનારા તથા રાજય સરકાર બંને માટે ઘણો ઉપયોગી પુરવાર થશે.

REFERENCES

અગ્રવાલ, પવન–૨૦૦૬ "હાયર એજયુકેશન ઈન ઈન્ડીયા ધ નીડ ફોર ચેઈન્જ" ICRIER JSL"\U 5[5Z ICRTER No.180 | ધોળકીયા, બી.એચ.૧૯૪૭ ધ સોર્સ ઈકોનોમી ગ્રોથઃએ ક્રોસ કન્ટ્રી સ્ટડી કેમ્બ્રીજઃ MIT Press | Joshi, K.M.2006 Human Capital and the Economic Benefits of Education :Undertaking the Investment Arguments, Working Paper No.1/06, OSED. | Joshi, K.M.2007. An Exploration of Private Sector Financing of Higher Education in the Philippines and its Policy Implications for India, Journal of Faculty of Education Sciences, Ankara Universities, volume 40, No.2, 321-346. | Krueger A. and M. Lindhani. 2001, Education for Growth : Why and for Whom ? Journal of Economic Literature, 39, 1101-1136. | Romer, P.1990. Endogenous Technical Change, Journal of Political Economy, 89-s71-s102. | Sen, Amarty-2000. "Social Exxlusion: Concept, Application, and Scrutiny", Working Paper ABD, Manila : Asian Devlopment Bank. | Sen, Amartya-1999, Devlopment ad Freedom. Oxford : Oxford University Press. Sivasubramonian, S-2004. The Sources of Economic Growth in India. New Delhi: Oxford University Press. | Kochhar, A.2003. higher Schooling Investments and Poverty in the Indian Exonomy. SCID working paper No.191, Stanford University. | Thorat, Sukhadeo, and Motilal Mahamalik.2005. Presistent Povety-why do scheduled Castes and Scheduled Tribes Stay Chronically Poor PRC-IIPA SEMINAR 29-30 September, 2005. New Delhi. | Government of India, MHRD, 2007. Selected Education Statistics:2004-05. | Government of India, MoSJE, 1999. Annual Report 1998-99, New Delhi. | Psacharopoulos, Geroge and Maureen Woodhall.1997. Education for Devlopment Oxford : Oxford University Press. | Woodhall, M.1987. "Human Capital Concepts" In ed.Psacharopouls George, Economics of Education. Oxford : Permon Press. | Thorat, Sukhadeo.2006. Higher Education in India : Emerging Issues Related to Access, Inclusiveness and Quality. Nehru Memorial Lecture, Mumbai : University of Mumbai.